

Параєва Світлана Андріївна – кандидат педагогічних наук, викладач ВСПНАУ Слов'янського коледжу Національного авіаційного університету. Коло наукових інтересів – це проблема фахової підготовки студентів ВНЗ I-II рівнів акредитації, особливості патріотичного та трудового виховання молоді у сучасній Україні, технології професійно зорієнтованого навчання у вишах. Основні науково-педагогічні здобутки: 11 статей у наукових фахових виданнях України та закордонних виданнях, колективна монографія; участь у 9 науково-практичних міжнародних та всеукраїнських конференціях.

УДК 37.047

МІСЦЕ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ВНЗ I-II РІВНЯ АКРЕДИТАЦІЇ НА СХОДІ УКРАЇНИ

У статті досліджено питання місця патріотичного виховання у системі фахової підготовки студентів ВНЗ I–II рівнів акредитації на сході України. Виділено фактори, які впливають на фахову підготовку молоді у ВНЗ східних регіонів України. Обґрунтовано необхідність гармонійного поєднання фахової підготовки і патріотичного виховання для формування нової генерації професійно компетентних і патріотично налаштованих українців, здатних плідно працювати задля розбудови Батьківщини. Виокремлено компоненти професійно-патріотичної підготовки та розглянуто форми реалізації зазначених компонентів на прикладі ВСП НАУ СКНАУ.

Ключові слова: фахова компетентність; компетенція; патріотичне виховання; патріотизм.

Постановка проблеми. Загострення проблеми патріотичного виховання молоді в Україні відбулося у 2014 р. із проведенням АТО у Донецькій та Луганській областях. У таких умовах чітко проявилися недоліки патріотичного виховання підростаючого покоління. Головним упущенням патріотичного загартовування молоді є відсутність системності: поняття «патріот» асоціювалось лише із любов'ю до Батьківщини і не стосувалося фахової діяльності особистості, фахової компетентності працівника, освіченості. З іншого боку, на професійну підготовку і патріотичне виховання молоді значно впливають процеси інтеграції України в європейський освітній простір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми патріотичного виховання молоді присвячено наукові роботи О. Вишневського, П. Ігнатенка, Т. Завгородньої, П. Кононенка, Н. Косаревої, В. Кузя, Ю. Руденка, К. Чорної, П. Щербаня, О. Абрамчук, М. Фіцули. Психологічні основи патріотичного виховання досліджували І. Бех, П. Вербицька, П. Ігнатенко, А. Погрібний, В. Поплужний, Ю. Руденко, К. Чорна, О. Шестопалюк та інші. Достатньо дослідженим у педагогічній науці є національно-патріотичне виховання (Ю. Бондаренко, М. Боришевський, О. Вишневський, Р. Захарченко, В. Кузь, Б. Цимбалістий, В. Янів, Я. Ярема, О. Ярмоленко).

Проблемам професійного становлення, формування фахової компетентності та професіоналізму майбутніх працівників присвятили психолого-педагогічні наукові праці К. Абульханова-Славська, О. Антонова, Л. Анциферова, І. Бех, І. Богданова, В. Бодров, А. Брушлинський, О. Дубасенюк, І. Зимня, Є. Іванова, О. Кокур, Я. Коломинський, Н. Кузьміна,

Ю. Кустов, А. Маркова, Л. Матвєєва, А. Павлова, А. Реан, Т. Семенюк, Е. Симанюк, І. Сиромятников, В. Сластьонін, В. Стрельников, В. Толочек, О. Фонарьов, В. Шадриков.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження місця патріотичного виховання у процесі фахової підготовки студентів ВНЗ I–II рівнів акредитації на сході України.

Виклад основного матеріалу. Патріотизм – одне з найсильніших громадянських почуттів, змістом якого є любов до Батьківщини, свого народу, відповідальність за долю Вітчизни, готовність захищати її інтереси. Відмітимо, що патріотизм є явищем соціально-історичним, яке на різних етапах становлення української державності наповнюється різним змістом. На сьогоднішній день саме патріотизм формує фундамент для соціальної активності особистості.

«Формування патріотичних почуттів визначає вироблення і зміцнення високого ідеалу служіння своєму народові, готовності до трудового та героїчного подвигу в ім'я процвітання своєї держави, прагнення бачити її незалежною» [1].

Однак в умовах євроінтеграційних процесів, які відбуваються в Україні, постає потреба у формуванні нової генерації високоосвічених і професійно компетентних патріотів своєї Батьківщини, які здатні вивести Україну на нові соціально-економічний та культурно-освітній рівні. З цих позицій актуальною постає проблема гармонійного поєднання системи фахової підготовки і патріотичного виховання у ВНЗ I–II рівнів акредитації.

Під час організації такої роботи у ВНЗ східних регіонів України необхідно враховувати наступні фактори:

- час окупації в умовах антиукраїнської пропаганди залишив відбитки у душах і розумах молоді;
- перебування під ворожими обстрілами травмувало психіку, для відновлення якої необхідний час, а стосовно деяких людей навіть допомога спеціалістів;
- постійне прибуття на навчання дітей із тимчасово окупованих територій України;
- упродовж 25 років незалежності України у східних регіонах культивувалась повага та любов до працюючого радянського трудівника, внесок українців у розбудову власної держави замовчувався;
- загальний вектор розвитку був спрямований у минуле і проявлявся у прагненні створити умови людського буття за аналогією до зниклого Радянського союзу.

На нашу думку, нагальною потребою сьогодення є запровадження професійно-патріотичної підготовки у ВНЗ східних регіонів України. Для цього необхідно переглянути зміст понять «фахова компетентність» і «патріотизм».

Так, найбільш ґрунтовні визначення для розуміння категорії «патріот» надали І. Бех, К. Чорна, відповідно до наукового надбання яких бути патріотом – значить духовно піднятися, усвідомити в Батьківщині безумовну цінність, яка дійсно і об'єктивно їй притаманна, приєднатись до неї розумом і почуттями. Водночас патріотизм передбачає відкриття в самому собі беззавітної відданості Батьківщині, спроможність безкорисно радіти її успіхам, вдосконалення її, служіння їй, поєднання своєї долі з її долею, а не любов до України здалека [2, с. 24].

Проте якщо людина любить свою Батьківщину і всім серцем бажає працювати для її блага і водночас не володіє фаховою компетентністю у певній галузі, то, не маючи змоги працевлаштуватися і забезпечити собі достойне існування, любов до України поступово перетворюється на претензії: «Що держава зробила для мене?», «Держава повинна надати мені роботу», «Держава повинна мене забезпечувати» тощо. У випадку виникнення таких думок у молоді сходу України, де досі достатньо впливовими на всі сфери життя є вищезазначені фактори, спостерігаємо відчуження від України і бажання знайти місце більш кращого життя. У результаті цього «молоді уми» покидають Україну у пошуках кращої долі. Отже, не варто розділяти патріотизм із фаховістю за обраним видом професії.

З цих позицій будемо розглядати **патріотизм** як інтегральну характеристику особистості, що охоплює любов до Батьківщини, повагу до її історії та традицій і проявляється у бажанні набуття професійної компетентності для плідної праці над розбудовою держави. Тому процес

патріотичного виховання у ВНЗ сходу України необхідно об'єднати із фаховою підготовкою майбутніх спеціалістів.

Синтез патріотичного виховання і формування фахової компетентності розглянемо на прикладі системи професійно-патріотичної підготовки студентів відділення «Електронно-обчислювальної техніки та програмування», впровадженій в освітній процес ВСПНАУ Слов'янського коледжу Національного авіаційного університету.

Так, фахова компетентність майбутнього техника-програміста – це інтегральна характеристика особистості працівника, що відображає якість і надійність проектування, розроблення і використання програмного забезпечення; ефективність обслуговування електронно-обчислювальної техніки на виробництві [3]. Автором було розроблено структуру зазначеної педагогічної категорії, складовими елементами якої є такі компетенції: інтелектуально-практична, інформаційно-аналітична, економіко-психологічна, нормативно-правова, соціально-комунікативна, професійного саморозвитку, операційно-технічна.

Рис. 1. Система професійно-патріотичної підготовки майбутнього техника-програміста

Враховуючи надану структуру фахової компетентності майбутнього техника-програміста, до кожної її складової, окрім професійних знань і умінь, ми додали патріотичний компонент (рис. 1). У цій статті ми не будемо зупинятися на детальному висвітленні змісту кожного складника фахової компетентності майбутнього техника-програміста [3], а зупинимося на відповідних компонентах патріотичного виховання.

Так, інтелектуально-практична компетенція – це змістовне ядро фахової компетентності, що містить загальнонаукові та професійні знання, а також відповідні уміння їх практичного застосування. Операційно-технічна компетенція є сукупністю знань про архітектуру та принципи роботи електронно-обчислювальної техніки, комп'ютерних мереж та відповідні уміння щодо їх конструювання, обслуговування та ремонту. У контексті вищезазначених компетенцій ми розглядаємо **історико-професійний компонент** патріотичного виховання, зміст якого полягає у формуванні в студентів цілісної системи знань про внесок українських вчених у становлення комп'ютерної науки, досягнення та винаходи сучасних програмістів України. Такий компонент є основою патріотичного виховання, оскільки покликаний сформувавши підґрунтя для зародження поваги та любові до українського народу через вивчення його досягнень. Формами реалізації цього компоненту можуть бути: конкурси стіннівок «Моя професія – майбутнє України», «ІТ-сфера України у ХХІІ ст.»; конференція «Історія розвитку Української комп'ютерної науки»; виставка експозицій із портретами видатних українських вчених у зазначеній галузі; історичні довідки лекційних занять із дисциплін циклу професійно-орієнтованої та практичної підготовки тощо.

На підґрунтя поваги до українського народу, сформованої за рахунок вивчення його значних досягнень у комп'ютерній сфері, накладається наступний шар – зацікавленість теперішнім станом ІТ-сфери, ринком програмних засобів та послуг, потребами та вподобаннями українських споживачів програмних додатків. Усе це включає в себе **нормативно-аналітичний компонент** патріотичного виховання, до якого інтегруються інформаційно-аналітична, нормативно-правова та економіко-психологічна компетенції.

Відмітимо, що роль своєрідного «фільтру» фахової компетентності майбутнього техника-програміста відіграє інформаційно-аналітична компетенція, яка охоплює знання про способи опрацювання інформації та відповідні уміння. Знання законів України («Про інформацію», «Про державну таємницю», «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про Концепцію національної програми інформатизації», «Про національну програму інформатизації», «Про телекомунікації»), а також уміння усвідомлено дотримуватись їх у процесі виконання фахових обов'язків складають нормативно-правову компетентність. Наступною складовою фахової компетентності майбутнього техника-програміста є економіко-психологічна компетенція, що забезпечує ретельний аналіз аудиторії користувачів, для яких створюється програмне забезпечення і аналіз ринку програмних продуктів з метою уникання дублювання вже створених.

Провідним завданням зазначеного компонента патріотичного виховання є навчити студентів східних регіонів України орієнтуватися у сучасному інформаційному просторі й аналізувати постійно зростаючі потоки інформації через призму поваги і зацікавленості у процвітанні Батьківщини. Формування усвідомленого поважного ставлення до Батьківщини забезпечить можливість сформувати міцний бар'єр між українським інформаційним простором і російською пропагандою, допоможе уникнути негативного впливу залишків агресивної російської інформаційної політики на розуми студентів.

Форми реалізації цього компонента залежать, насамперед, від специфіки спеціальних дисциплін. Наприклад, на лабораторних заняттях з дисципліни «Організація комп'ютерних мереж» студентам пропонується вивчити нормативне забезпечення проектування мережі міста, дослідити наявність і ціни на компоненти комп'ютерних мереж в Інтернет-магазинах України. У процесі вивчення дисципліни «Людино-машинний інтерфейс» студентам пропонується самостійно провести аудиторію користувачів певного програмного забезпечення. У якості додаткової навчальної роботи можна створювати Інтернет-ресурси із інформацією про історію рідного краю, наукові досягнення українців тощо.

Останній компонент патріотичного виховання молоді у ВНЗ сходу України – **громадянсько-рефлексивний**, який є кульмінацією професійно-патріотичної підготовки студентів. Реалізація цього компонента нерозривна із розвитком соціально-комунікативної компетенції та компетенції професійного саморозвитку.

Так, соціально-комунікативна компетенція містить знання та уміння щодо створення плідної атмосфери у професійному колективі. Компетенція професійного саморозвитку становить внутрішньо вмотивоване бажання до підвищення рівня кваліфікації, розширення меж теоретичних і практичних знань фахової діяльності. Ураховуючи той факт, що інновації на ринку комп'ютерної техніки та програмної інженерії з'являються майже кожен півроку, то майбутній технік-програміст з метою підвищення рівня професійної кваліфікації зобов'язаний вивчати, аналізувати та використовувати новітні здобутки комп'ютерної науки.

Провідною виховною діяльністю педагогічного колективу з реалізації громадянсько-рефлексивного компонента є допомога в організації студентського самоврядування, залучення студентів до громадянської роботи (участі у благодійних акціях, допомога дітям із тимчасово переміщених сімей, збір пластикових кришечок для протезів бійцям АТО, допомога бездомним тваринам, прибирання міста тощо). У процесі спілкування із однодумцями під час виконання спільної діяльності відбувається обмін думками, внутрішнє збагачення, що є поштовхом до саморозвитку.

На цьому етапі досить ефективним є організація платформи для обміну думками і спілкування у стінах ВНЗ, що допоможе розвинути комунікативні здібності студентів. Оскільки, як свідчать результати проведення методики діагностики комунікативних та організаторських здібностей (КОС-2) (В. Козлов, Г. Мануйлов, Н. Фетискин) у студентів відділення «Електронно-обчислювальної техніки та програмування» ВСПНАУ СКНАУ, з кожним роком кількість студентів із низьким рівнем указаних здібностей збільшується. Причин цього декілька: масштабне занурення комп'ютерних технологій у життя молоді призводить до заміни реального спілкування аналогом у мережі Інтернет; психологічна травма після російської окупації, коли викоринялась свобода слова. З цих позицій організація осередку теплою і доброзичливим спілкування допоможе студентам розслабитись та розкрити свій творчий внутрішній потенціал. Усе це допоможе сформувати українську патріотичну громаду, яка стане двигуном розбудови і оновлення Батьківщини.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У процесі дослідження обґрунтовано, що в реаліях сьогодення актуальним є синтез фахової підготовки і патріотичного виховання молоді сходу України. З метою формування нової генерації професійно компетентних та патріотично спрямованих українців, які б мали за честь плідно працювати задля розвитку Батьківщини, запропоновано систему професійно-патріотичної підготовки. Цю систему націлено на формування складників фахової компетентності, які взаємопов'язані із компонентами патріотичного загартовування студентів. Цінність системи професійно-патріотичної підготовки полягає в тому, що комплекс виховних і навчально-професійних заходів сприяє усвідомленню студентами нерозривного зв'язку «Я – Батьківщина», а сформований рівень фахової компетентності піднімає власну самооцінку і дає змогу сприймати Україну як рідну матір, а не як джерело збагачення.

Використані джерела

1. Концепція національного виховання // Освіта. – 1994. – 26 жовтня. – С. 6.
2. Бех І. Д. Національна ідея в становленні громадянина-патріота України / І. Бех, К. Чорна. – К., 2014. – 48 с.
3. Paraieva S. A. Actual problems of the humanities : Monograph, Volume 1 / [П'inyh S. A., Potočnik J. T., Bodunkova A. G., Chernaya I. P., Paraieva S. A.]. – Vienna : "East West" Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, 2015. – 77 p.

References

1. Kontsepsiia natsionalnoho vykhovannia // Osvita. – 1994. – 26 zhovtnia. – S. 6.
2. Bekh I. D. Natsionalna ideia v stanovlenni hromadianyna-patriota Ukrainy / I. Bekh, K. Chorna. – K., 2014. – 48 s.
3. Paraieva S. A. Actual problems of the humanities : Monograph, Volume 1 / [Il'inyh S. A., Potočnik J. T., Bodunkova A. G., Chernaya I. P., Paraieva S. A.]. – Vienna : “East West” Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH, 2015. – 77 p.

Paraieva S. A.

МЕСТО ПАТРИОТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ В СИСТЕМЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СТУДЕНТОВ ВУЗОВ I–II УРОВНЕЙ АККРЕДИТАЦИИ НА ВОСТОКЕ УКРАИНЫ

В статье исследованы вопросы места патриотического воспитания в системе профессиональной подготовки студентов ВУЗОВ I–II уровней аккредитации на востоке Украины. Выделены факторы, которые влияют на профессиональную подготовку молодежи в вузах восточных регионов Украины. Обоснована необходимость гармоничного сочетания профессиональной подготовки и патриотического воспитания для формирования новой генерации профессионально компетентных и патриотически настроенных украинцев, способных плодотворно работать ради развития Родины. Выделены компоненты профессионально-патриотической подготовки (историко-профессиональный, нормативно-аналитический, гражданско-рефлексивный), проанализировано их содержание. Рассмотрены формы реализации указанных компонентов на примере ВСІІ НАУ СКНАУ.

Ключевые слова: профессиональная компетентность; компетенция; патриотическое воспитание; патриотизм.

Paraieva S.

PLACE OF PATRIOTIC EDUCATION IN THE PROCESS OF STUDENTS' PROFESSIONAL TRAINING AT THE UNIVERSITY OF I AND II LEVELS OF ACCREDITATION IN EASTERN UKRAINE

In the article, the place of patriotic education in the system of professional students' training of university of I and II levels of accreditation in Eastern Ukraine was covered. The factors that affect the professional training of youth in the universities of eastern regions of Ukraine were determined. The analysis of the category “patriotism” in the contemporary scientific literature was conducted. A new definition for this expanded concept, which meets the requirements of the time, was formulated.

The necessity of a harmonious combination of professional training and patriotic education for the formation of a new generation of professionally competent and patriotic Ukrainian to be able to work productively for the development of the motherland was specified. The content of vocational training in a patriotic was exemplified by Slovyansk College of the National Aviation University. The essence components of professional competence of future technology programmer, intellectual, practical, information-analytical, economic, psychological, legal, social, communicative, professional self-development, operational and technical competences were defined.

The following components of patriotic education in the educational process of college were determined: historical and professional, legal and analytical, civil-reflective components.

The logical interrelationship of the abovementioned competencies with their components was grounded. The form of the implementation of each of the components of the professional patriotic training was represented. It was determined that the introduction of such system promotes students' awareness of indissoluble connection “I - Fatherland”, and the formed level of professional competence rises the own self-esteem and allows you to accept Ukraine as a mother, not as a source of enrichment.

Keywords: professional competence, competence, patriotic education, patriotism.